

Legeza Ilona
(1950–2011)

Legeza Ilona súlyos betegséggel vívott hosszú küzdelem után 2011. szeptember 9-én hunyt el. Szeptember 14-én a miskolci Mindszent-téri temetőben sokan kísérték utolsó útjára.

Nevét, munkáját több mint háromezer, mértékkel, jó ízléssel megfogalmazott könyvismertetője, és több, színvonalasan szerkesztett honlapja tette ismertté és tiszteltté mindenütt, ahol könyvek iránt érdeklődő emberek magyar nyelven használják az internetet.

Hatgyermekes görög katolikus lelkészcsalád második gyermekeként született, édesanyja kémia-fizika szakos tanár volt. Középiskolai tanulmányait a debreceni Svetits Katolikus Gimnáziumban kezdte, de egy krónikus betegség miatt sok időt kellett kórházban töltenie. Csak magántanulóként érettségizhetett a sárospataki református gimnáziumban. Korán férjhez ment, húszéves volt, amikor fia megszületett, aki ma jó nevű szemészorvos, négy gyermek édesapja. Ilona rövid ideig könyvtárban dolgozott, és munkája mellett tanult. Magyar-könyvtár szakon végzett, de betegsége miatt már fiatalon rokkantsági nyugdíjba került. 35 éves kora körül vesztette el látását. Mindvégig, élete utolsó napjaiig tevékeny és önálló életet élt. Aktív szerepet vállalt a vakok szervezeteiben. Megértő és szerető társat talált Csapó Endrében, az ugyancsak vak programozó matematikussal harmonikus, egymást támogató kapcsolatban éltek.

A számítógép segítette ahhoz, hogy ismét a könyvekhez kapcsolódó munkát végezhesen. Ilona és férje megismerte és használta az Arató András, Vaspöri Teréz és munkatársaik által a Központi Fizikai Kutatóintézetben vakok számára kifejlesztett BraiLab-PC beszélő számítógéprendszert. Ilona 1993-ban jutott arra a gondolatra, hogy rövid összefoglaló könyvismertetőket ír a Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének Hangoskönyvtárában található könyvekhez. A Hangoskönyvtár ebben az időben – és még ezután is jó ideig – előadóművészek, önkéntesek által felolvasott könyveket magnetofonkazettákon kölcsönzött a vakok számára. Egy-egy nagyobb terjedelmű, többkötetes mű 60–90 kazettát is kitehetett, ami cipelnivaló teherként sem csekély. A vakokat az előzetes tájékozódásban mindössze egy, a könyvtári tételek pusztá felsorolását tartalmazó, számítógépen is olvasható lista segítette. Joggal merült fel a gondolat, hogy szükség lenne egy olyan katalógusprogramra, mely a Hangoskönyvtár könyveiről hosszabb-rövidebb ismertetést is ad, hogy a vak vagy gyengénlátó kölcsönzőnek legyen előzetes tudomása arról, milyen könyvek között válogathat, talál-e a Hangoskönyvtárban őt érdeklő kiadványt. Ilona és Csapó Endre elkészítette a BraiLab-PC-re a TALLÓZÓ néven ismertté vált programot. A programozást nagyrészt Csapó Endre végezte, Ilona írta a

könyvismertető szövegeket. A program a látássérültek igényeire tekintettel készült. Arra is figyelmet fordítottak, hogy a vak olvasó könnyen kezelhesse a programot, ne kelljen képernyőváltásokkal küzdenie. Ezért a könyvismertetők terjedelme kezdetben nem haladta meg a húsz sort. A könyvismertetők röviden összefoglalták a könyv tartalmát, tájékoztattak az adott mű műfajáról és az irodalomban elfoglalt helyéről, céljuk azonban több volt az egyszerű ismertetésnél. Ilona maga írta: „*A könyvismertetők bevallott célja volt az is, hogy az olvasók irodalmi ízlését formálják, fejlesszék, az olvasókat a minél értékesebb olvasmányok felé orientálják.*”

A könyvismertetők írásához Ilonának természetesen figyelmesen végig kellett hallgatnia a Hangoskönyvtár sok, olykor több tíz órát kitevő hangfelvételeit. Hogy az idővel takarékoskodjék, a magnetofont a legnagyobb, csak nagy erőfeszítéssel érhető sebességre gyorsította fel. Sok olyan könyvről is készített ismertetőt, amelyek nem voltak megtalálhatók a Hangoskönyvtárban. Ezek közül számosat maga szkennelt, majd a képernyőolvasó program segítségével olvastatta fel magának.

1998-ig 1600 könyvismertető készült el. Ekkor a Soros-alapítványnak egy kulturális kezdeményezésekre kiírt pályázatán Ilona kisebb pénzbeli támogatást is nyert. Ezzel számítógépét nagyobb teljesítményűre cserélhette, folytathatta a könyvismertetők készítését. Pályamunkájáról a szakértőként felkért Ungvári Tamás támogató véleményt adott: „*A Hangoskönyvtár szerény igényeket szabott meg. Holott érdemesnek látszik a 'Tallózó' felvétele egy nagyobb, központi szerveren.*” Ez a pozitív vélemény bátorította Ilonát arra, hogy létrehozzon egy honlapot, ehhez a MATÁV adott tárhelyet a <http://web.axelero.hu/ilegeza> címen.

Az 1998. év végén került kapcsolatba a Magyar Elektronikus Könyvtárral (MEK); tartós együttműködés alakult ki közte és a MEK között, Ilona a MEK önkéntes segítője lett. 2001-ben könyvismertetői már felkerültek a MEK szerverére is (<http://legeza.oszk.hu/>). Amíg egészsége engedte, eljárt a MEK Egyesület rendezvényeire, összejöveteleire. Kitartóan folytatta az ismertetők írását, néhány hónappal halála előtt, már súlyos betegen is készített és tett fel újabbakat. Számuk ma meghaladja a háromezret. Könyvismertetőinek olvasói közül sokan nem is tudták, vagy csak a gyászjelentés megjelenésekor tudták meg, hogy a könyvismertetőket egy vak ember írta és szerkesztette.

Legeza Ilona alapvetően fontos szerepet játszott Csapó Endrével együtt a MEK akadálymentes böngészőfelületének, a VMEK-nek a létrehozásában (<http://vmek.oszk.hu>) is. Hosszabb tanulmányban foglalták össze az akadálymentes honlapok tervezésének szempontjait és módszereit. Tevékenyen részt vettek a VMEK programozásában és tesztelésében is. Az elkészült felület nemcsak a vakok, hanem a gyengénlátók és a mozgáskoordinációs zavarokkal élők számára is jól kezelhető lett.

Ilona ezen túlmenően is sokféleképpen segítette a vakok és gyengénlátók ügyét. Több honlapot szerkesztett vakok egyesületeinek, például ő szerkesztette a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei vakok regionális egyesületének honlapját is (<http://www.borsodivakok.hu/>).

Minden munkájában gondot fordított arra is, hogy honlapjai a látók számára is esztétikusak, kellemes színösszeállításúak, jó elrendezésűek, áttekinthetők legyenek. Ehhez látó segítőtársak, barátok támogatását vette igénybe, akik szívesen segítettek neki.

Érdeemes olvasni az általa szerkesztett honlapok vendégkönyveit, fórumait. Minden internetes fórum gazdája, moderátora számára példamutató az a higgadt, objektív, hivalkodás nélküli, a kritikát elfogadó, a vitákat megfelelő mederben tartó stílus, amellyel Ilona az általa kezelt fórumokat, vendégkönyveket kézben tartotta.

Csak egyetlen bejegyzést idézek a Könyvismertetők vendégkönyvéből, ez 2002-ben íródott, Frankfurtból:

„Nietzsche: A tragédia születése, avagy görögség és pesszimizmus című munkájához kapcsolódó anyagokat kerestem az Interneten. Így jutottam el az Ön honlapjára, a könyvismertetőkhez. Szívből gratulálok a hatalmas munkához, amelyet végzett, ehhez foghatóval még nem találkoztam – és nemcsak a magyar WEB-en. Tisztelet és köszönet érte: Dr. Hartmann Aurél.”

Munkájára egyre többen figyeltek fel. 2004-ben a Kárászy Szilvia zongoraművész nő által alapított Aranyharang díjban részesült a vakokért és gyengénlátókért végzett munkájáért. 2005-ben a Szépirok Társasága Őszi Irodalmi Fesztiváljának kerekasztal-beszélgetésére hívták meg. 2006-ban a Magyar Nemzet készített vele hosszabb interjút. Innen idézem ezeket a rá, egész életfelfogására nagyon jellemző szavakat:

„A sajtó a látássérültek témájához csak nagy idegenkedéssel és sok esetben teljesen hibás attitűddel nyúl hozzá. A megjelent cikkek, riportok témájukban, hangvitelükben, érzelmi hatást kiváltó eszközeikben gyakran nagyon elítélendő módon a sajnálatkeltésre, a hatásvadász könnyfakasztásra vagy a látássérültek 'lelki nagyságának, törhetetlen akarateréjének' nevetséges és patetikus túlhangsúlyozására törekednek, miközben a valódi problémákat szemérmesen elkerülik, vagy hanyagul a szőnyeg alá próbálják söpörni.”

Ilona egészen kivételes ember volt. Honlapján ezt írta magáról:

*„Vagyok, aki voltam; leszek, aki vagyok:
kérésre tárult tenyér, adni kinyújtott kéz.
(...)*

*Már régen nem szerepelni akarok,
hanem megalkotni magam az út egy-egy fázisában.”*

Ő megalkotta magát. Emlékét őrzik mindazok, akik ismerték és azok is, akik csak könyvismertetőin keresztül találkoztak vele.

Nyugodjék békében!

Zimányi Magdolna